

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ**

**ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ И ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ КОЈУ ЈЕ
НЕМАЊА ВЛАЈКОВИЋ, мастер,
ПРЕДАО ПОД НАСЛОВОМ
“ДИДАКТИЗАЦИЈА ИНТЕРКУЛТУРНИХ САДРЖАЈА У УЏБЕНИЦИМА ЗА НЕМАЧКИ КАО
СТРАНИ ЈЕЗИК“**

Датум: 4.05.2017.

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 15. марта 2017. године.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">
Оливера Дурбаба, редовни професор, Германистика, 7. 12. 2016, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Јулијана Вучо, редовни професор, Италијанистика, 14. јул 2010, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Катарина Кржељ, доцент, Страни језици – Немачки језик, 18. 11. 2014, Филозофски факултет Универзитета у Београду
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">
Име, име једног родитеља, презиме: Немања, Петар, Влајковић
Датум рођења, општина, република: 01.04.1983. Савски венац, Београд, Република Србија
Датум одбране, место и назив мастер рада: 09. 10. 2008., Филолошки факултет Универзитета у Београду, "Semantik und grammatische Prinzipien: Semantische Kriterien für die Genuszuweisung bei Substantiven im Deutschen".
Научна област из које је стечено академско звање мастера: Германистика, семантика
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Дидактизација интеркултурних садржаја у уџбеницима за немачки као страни језик
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикана и сл.
Докторска дисертација "Дидактизација интеркултурних садржаја у уџбеницима за немачки као страни језик" обухвата осам поглавља, као и биографију кандидата и изјаве о ауторству, истоветности штампане и електронске верзије дисертације и коришћењу (укупно 390 стр). Дисертација почиње резимеом на српском и резимеом на енглеском језику и садржајем. Потом следе уводна разматрања (стр. 1-3) и пет централних поглавља рада. Разлагањем централне теме рада у три неопходна саставна елемента, кандидат у три наредна поглавља даје пресек како историјски релевантних теорија, тако и актуелног стања у глотодидактици. На тај начин се у другом поглављу (стр. 4-29) сагледава специфичан сплет језика, културе и наставе страних језика, у трећем поглављу (стр. 30-167) осврће се на интеркултурну наставу страних језика, док је у четвртном поглављу (стр. 168-240) представљен уџбеник као компонента (интеркултурне) наставе страних језика. У петом поглављу (стр. 241-332) излажу се резултати анализе корпуса уџбеника добијени на основу претходно утврђених

критеријума. У наредном, шестом поглављу (стр. 333-337) коментаришу се резултати анализе корпуса и дискутују могуће будуће последице на саму наставу и продукцију уџбеника. Затим следе прилози и табеле (338-357), преглед цитиране литературе (358-385), биографија и изјаве. Прво поглавље садржи једну, а треће девет табела. Пето поглавље садржи 44 слике (примера наставних активности, задатака, вежбања и сл. из уџбеника који се анализирају), једну табелу и седам графикона. У оквиру прилога и табела дато је укупно 13 слика (односно примера наставних активности, задатака, вежбања и сл. из различитих уџбеника) и седам табела.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација ”Дидактизација интеркултурних садржаја у уџбеницима за немачки као страни језик” почиње општим рефлексијама о актуелном стању у глотодидактици и скицирањем примарних циљева рада и тока истраживања. Разложивши елементе истраживања на три најбитнија сегмента, у другом, трећем и четвртном поглављу кандидат даје детаљан преглед релевантних теорија и истраживања у контексту језика, културе и наставе страних језика, затим интеркултурне комуникативне компетенције и наставе посвећене њеном усвајању и, на крају, улоге уџбеника страног језика и начина његовог конструисања имајући у виду наведене циљеве.

Друго поглавље посвећено је детаљном теоријском одређењу појмова *језик* и *култура* у контексту наставе страних језика. Полази се од улоге језика у формирању идентитета, тј. као једног од основних средстава људске идентификације, да би се у наставку дискутовало о проблематичности савременог појма културе, као и о његовој хиперпродуктивности, што свакако не иде на руку изналажењу једне општеприхваћене дефиниције културе. На овом месту се указује и на карактеристике традиционалног, затвореног појма културе, као и проширеног појма културе, који са собом носи знатно више – свакодневни живот, живот појединца и сл. Констатује се да култура за потребе глотодидактике исказује потенцијал да се означи базичним елементом наставе, при чему је управо неопходно да поседује извесну флексибилност и толеранцију у погледу на садржаје. Након тога констатују се и анализирају и други актуелни концепти и појавни облици културе, попут мултикултурализма, транскултурализма и интеркултурализма. Даље се закључује да настава страних језика може имати значајног утицаја у процесу формирања идентитета, а у томе би посебно место могле заузимати интеркултурна рефлексија и анализа као механизми савремене, интеркултурно оријентисане наставе страних језика.

У трећем поглављу се тематизују тежње савремене глотодидактике и педагогије за успостављањем интеркултурно оријентисане наставе страних језика. У одређивању оваквог предмета полази се најпре од појмова интеркултурне комуникације и интеркултурне комуникативне компетенције у чему аутор, између осталог, види и могућности за контролисање комуникативних дилема које настају у сусрету између представника различитих култура. Након тога следи представљање и критички коментар различитих, актуелних и за германофоно подручје релевантних концепата за усвајање и проверу нивоа усвојености интеркултурне комуникативне компетенције, попут Бајрамовог модела интеркултурне комуникативне компетенције (Michael Byram), затим Бенетовог развојног модела интеркултурног сензибилитета (Milton Bennett), седмофазног система развоја интеркултурне свести који даје Гоголин (Ingrid Gogolin), али и подручја и димензија интеркултурне компетенције у односу на комуникацију на Л2 од Каспари и Шиншке (Daniela Caspari & Andrea Schinschke) и степена (интер)културне прогресије према Витеу (Arnd Witte). На крају поглавља представљене су конкретне могућности интеркултурне наставе страних језика у виду наставних тема и садржаја, вежбања, задатака и наставних активности. У овом поглављу аутор детаљно представља један од кључних фактора организације савремене наставе страних језика, Заједнички европски оквир, те анализира његове импликације на савремену наставу страних језика дајући сопствено критичко тумачење одређених упечатљивих делова који у великој мери директно утичу на обликовање савремене наставе страних језика утичући тако и на поимање интеркултурне комуникативне компетенције, тј. наставних циљева који ка њој треба да воде. У наставку аутор представља и друге алтернативне моделе који донекле као фокус имају културу и културно учење у оквиру наставе страних језика. Један од централних појмова овог поглавља којем се аутор посвећује јесте толеранција, као базични механизам помоћу којег је уопште и могуће остварење циљева савремене, интеркултурно оријентисане наставе страних језика. Толеранција је овде виђена као компетенција за себе, као колективна али и индивидуална врлина којој је свакако место у школским оквирима, због чега се у глотодидактици током претходног времена доста пледирало за утемељење једне дидактике толеранције. У овом поглављу разрађен је и теоријски одређен појам лингвопрагматика (са својим другим појавним облицима попут типично германофоног *Landeskunde* или франкофоног *civilisation* и др.). На овом месту дат је и преглед концепата немачке лингвопрагматике у виду когнитивне/фактичке/експлицитне, комуникативне и интеркултурне/компаративно-интеркултурне лингвопрагматике. Посебан осврт дат је и у контексту значајнијих доприноса немачке глотодидактике постављању лингвопрагматике у први план комуникативне

наставе, где су посебну улогу имале тзв. Штутгартске тезе (Stuttgarter Thesen), тезе АБЦД (ABCD-Thesen), тзв. концепт D-A-CH (D-A-CH-Konzept) као и Тибиншки модел интегративне лингвопрагматике (Tübinger Modell einer integrativen Landeskunde). Пажња је посвећена и савременом Алтмајеровом схватању и тумачењу немачких културних интерпретативних образаца, као и Агаровом схватању културно специфичне лексике, тј. тзв. *hot words* односно *rich points* као неизоставним делом интеркултурне лингвопрагматике. У наставку се тематизују стереотипи и предрасуде као пожељни елементи савремене наставе страних језика чији циљ управо и јесте њихово свођење на минимум, тј. потпуно одстрањивање. Финална потпоглавља трећег поглавља доносе преглед могућности за рад са интеркултурно подесним материјалом на часу страног језика у виду типологија интеркултурних задатака и вежбања.

Предмет четвртог поглавља представљају уџбеници и њихова позиција у савременој настави страних језика. Након опсежног терминолошког одређења, аутор се бави општим, али и специфичним функцијама уџбеника, основним принципима конструисања уџбеника страног језика попут интеркултурног дијалога, аутентичности информација, тема и језика, практичне оријентисаности и примењивости у реалном животу, аутономије ученика и његовом мултимедијалности. У овом поглављу аутор предстаља и трендове и резултате анализе и критике уџбеника на германофоном подручју анализирајући и дајући критички коментар са аспекте теме дисертације до сада најзначајније каталоге и листе критеријума за анализу и процену квалитета уџбеника и дидактичког материјала, попут тзв. Манхајмске рецензије (Mannheimer Gutachten) и Стокхолмског каталога критеријума (Stockholmer Kriterienkatalog), али и критеријумима које су током претходних деценија предлагали теоретичари попут Функа (Funk), Нодарија (Nodari) и Еделхофа (Edelhoff). У наставку аутор анализира могућности за реализацију лингвопрагматике у уџбеницима за немачки као страни језик, наводећи на који начин су се током претходног периода остваривали трендови наставе страних језика на начин презентације лингвопрагматичког материјала. Ту се констатују и илуструју два основна вида презентације – иманентна и експлицитна презентација, као и три базична концепта лингвопрагматике – фактичка, комуникативна и интеркултурна лингвопрагматика. Као финални продукт овог поглавља и у контексту припреме за анализу уџбеника која ће уследити у наредном поглављу, аутор даје свој предлог које критеријуме би један уџбеник морао да испуни са интеркултурног аспекта, формирајући листу критеријума за анализу уџбеника у погледу на његову интеркултурну перспективу. Ова листа садржи укупно четири критеријума: избор тема, тематизовање интеркултурног сусрета, аутентичност и типологију задатака и вежбања, а сваки од појединачних аспеката садржи сет да/не питања чији циљ је установљење присуства одређених релевантних садржаја.

Петом поглавље чини анализа корпуса уџбеника према претходно утврђеној листи критеријума. У првом потпоглављу описани су предмет, циљ и методе истраживања, док су у другом потпоглављу представљени корпус уџбеника и критеријуми за његово формирање. Корпус чине уџбеници *Perspektiven Terminales* (Француска), *Deutsch ist IN* (Мађарска), *Panorama Deutsch* (Финска), *Deutsch 11* (Русија), *Direkt neu* (Пољска), *Limba germană* (Румунија) и *Deutsch ist klasse! 4* (Хрватска). У наредним деловима овог поглавља детаљно су представљени резултати анализе илустровани упечатљивим примерима из анализираних уџбеника у оквиру четири засебна поглавља формирана на основу листе критеријума за анализу (избор тема, тематизовање интеркултурног сусрета, аутентичност и типологија задатака и вежбања); свака појединачна анализа заокружена је резимеом у виду закључка.

У шестом поглављу су изнета закључна разматрања у виду анализе резултата истраживања представљеном у петом поглављу и рефлексije о њиховим могућим и очекиваним импликацијама на наставну праксу. Уз то, аутор наводи и конкретне предлоге за концепцију и реализацију уџбеника.

Прилози уз рад и табеле су дати у седмом, а библиографија у осмом поглављу.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

- Vlajković, N. (2011). Imerzivni ekskurs u nastavi L2: Terorizam u Nemačkoj 70-tih godina kao povod za usvajanje jezičkih i interkulturnih kompetencija u okviru projekta u nastavi. U Vučo, J., & Milatović, B. (prir.) *Stavovi promjena – promjena stavova. Međunarodni tematski zbornik radova.* (319-328). Nikšić: Filozofski fakultet.
- Vlajković, N., & Žerajić, A. (2011). *Abenteuer Multikulti. Materialien für interkulturelles Deutschlernen.* Beograd: Zavod za udžbenike

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Анализа уџбеничког корпуса идентификовала је неколико значајних проблема са којима се савремена настава страних језика сусреће. Основи проблеми тичу се аутентичности, како у погледу на текстуални апарат, тако и у погледу на уџбеничке карактере, ситуације и др. Уочено је да овакво стање не може допринети припреми ученика на реалну комуникативну ситуацију у контакту са страним језиком, те да може имати негативног утицаја на мотивацију ученика. Такође проблематичним чини се и опште присутно фаворизовање принципијелно позитивних аспеката стварности и игнорисање нетагитвних аспеката, што може водити до привидног оправдавања или чак и утемељења стереотипних слика.

Међутим, како приказани недостаци не би имали значајније последице на успешност процеса и исхода учења страног језика, неопходно је посветити више пажње одређеним сегментима приликом планирања и израде уџбеника. Ту би од посебног значаја било имати на уму да би једна од централних савремених улога уџбеника била да у великој мери потпомогне увид у стварни живот у културама са којима долази у контакт, да тематско планирање осигурава рефлексију и поређење између сопственог и страног, доносећи аутентичне животне ситуације, текстуалне форме и карактере. Такође, неопходно је да теме узрасно-искуствено и педагошки одговарају групи којој је уџбеник примарно и намењен како би, између осталог, била подстакнута емпатија. Уз то, уџбеник мора доносити комуникативно употребљив материјал не би ли припремио на сусрет у аутентичним (интеркултурним) комуникативним ситуацијама. Када је презентација лингвопрагматичког материјала у питању, од посебне важности би било да теме не подражавају реалност коришћењем често врло искључивим, махом позитивним аспектима стварности, потврђујући на тај начин предрасуде и стереотипе којима су ученици већ и оптерећени, већ да фокус буде усмерен пре на иницијацију дијалога о таквим аспектима стварности, о могућим предрасудама и стереотипима и опасностима које они носе са собом. У овоме аутор не види никаква ад хок решења, већ пре један дугорочан циљ и задатак како за теоретичаре и ауторе уџбеника, тако и за саме наставнике.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Докторска дисертација Немање Влајковића писана је прилежно и акрибично. Аутор је пажљиво анализирао и приказао резултате страних и домаћих истраживања у области лингвопрагматике и показао владање одговарајућом методолошком апаратуром, као и способност анализе и интерпретације података добијених самосталним истраживањем које је обухватило већи број савремених уџбеника немачког језика. Стога ова дисертација представља допринос домаћој германистици и глотодидактици, као и поуздано полазиште за рад будућих истраживача.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Комисија предлаже да се докторска дисертација Немање Влајковића „Дидактизација интеркултурних садржаја у уџбеницима за немачки као страни језик“ прихвати и кандидат позове на одбрану.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. _____
проф. др Оливера Дурбаба
2. _____
проф. др Јулијана Вучо
3. _____
доц. др Катарина Кржељ